

กระบวนทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย
Paradigm of Housing Policies for the Elderly in Thailand

[Received: February 20, 2024; Revised: March 26, 2024; Accepted: March 26, 2024]

ปิยากร หวังมหาพร

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Piyakorn Whangmahaporn

Public Administration Program,

Graduate College of Management, Sripatum University

CORRESPONDING AUTHOR

Piyakorn Whangmahaporn, Public Administration Program, Graduate College of Management,
Sripatum University, Thailand. Email: Piyakorn.wh@spu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องกระบวนการทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อกระบวนการทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยและศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัย ผลการศึกษพบว่า ปัจจัยภายนอก ได้แก่ องค์การระหว่างประเทศส่งออกแนวคิดการจัดการที่พักอาศัยมายังประเทศไทย ส่วนปัจจัยภายใน ได้แก่ จำนวนผู้สูงอายุ นโยบายของรัฐบาล กฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นแรงหนุนเสริม กระบวนการทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทยจึงแบ่งออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ 1) กระบวนการทัศน์ก่อน พ.ศ. 2525: ยุคกำเนิดสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ 2) กระบวนการทัศน์ พ.ศ.2525-2539: ยุคสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุแบ่งบาน 3) กระบวนการทัศน์ พ.ศ.2540-2554: ยุคก่อเกิดการสร้างสภาพแวดล้อมเกื้อหนุนหลักสูงวัยในที่เดิม และ 4) กระบวนการทัศน์ พ.ศ. 2555-ปัจจุบัน: ยุคการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุทุกกลุ่มตามหลักสูงวัยในที่เดิม จากกระบวนการทัศน์ทั้ง 4 ช่วง ส่งผลให้นโยบายของรัฐบาลไทยแตกต่างกันออกไปจากเดิมมุ่งสร้างสถานสงเคราะห์เฉพาะผู้ยากไร้มาสู่การจัดที่พักอาศัยภายใต้แนวคิดสูงวัยในที่เดิมโดยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุทุกกลุ่มมากขึ้น

คำสำคัญ: กระบวนการทัศน์; นโยบายผู้สูงอายุ; ที่พักอาศัย

Abstract

The research on Paradigm of Housing Policies for the Elderly in Thailand aims to investigate internal and external factors affecting the housing policy framework for the elderly and to study the consequences of changes in the housing policy framework for the elderly in Thailand. This research is qualitative in nature and is conducted based on documents related to housing policies for the elderly. The findings reveal that international organizations play a significant external role by exporting housing management concepts to Thailand. Internal factors include the elderly population size, government policies, and pertinent legislation, all acting as supportive factors. The evolution of paradigm of housing policies for the elderly in can be categorized into four periods: 1) Pre-1982: The era marked by the establishment of elderly care institutions. 2) 1982-1996: A period characterized by the expansion of elderly care institutions. 3) 1997-2011: An era focused on creating environments conducive to supporting the elderly within their original homes. 4) 2012-Present: The current phase involves developing residential facilities for all elderly groups based on the principle of aging in place. These distinct periods of policy evolution have resulted in varying government policies. Initially, the focus was on establishing care institutions for the destitute elderly. However, policies have shifted towards organizing housing facilities under the framework of aging in place, emphasizing the importance of catering to all elderly groups.

Keywords: Paradigm; the Elderly; Housing Policies

บทนำ

ปัญหาสังคมประการหนึ่งที่ทุก ๆ ประเทศกำลังเผชิญไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือประเทศที่กำลังพัฒนามาก็คือ “ปัญหาจำนวนผู้สูงอายุ” ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการลดลงของรายได้เฉลี่ยประชากร การออม การลงทุน รวมถึงรายจ่ายภาครัฐที่เพิ่มขึ้นในด้านสวัสดิการสังคม ด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ ประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุก่อนประเทศไทยดังเช่นประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย เช่น ญี่ปุ่น สวีเดน ฯลฯ ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุซึ่งกลายเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศและมีนโยบายผู้สูงอายุที่เป็นรูปธรรม เช่น การสนับสนุนให้เอกชนจ้างงานผู้สูงอายุ การวางระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ เช่น การออกแบบอาคาร สถานที่สาธารณะ และระบบขนส่งมวลชนที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

ปัจจุบันประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเรียบร้อยแล้ว¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2560) สรุปว่า ไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ พ.ศ. 2548 โดยมีประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งประเทศ ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง โดยใน พ.ศ. 2560 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16.7 และคาดว่าจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ในช่วง พ.ศ. 2567-2568 การเติบโตของประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยเป็นที่น่าสนใจและมีผลกระทบต่อด้านต่าง ๆ ของสังคมและเศรษฐกิจ หนึ่งในแง่มุมที่มีความสำคัญสูงคือ “ด้านที่พกอาศัยของผู้สูงอายุ” ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต นโยบายที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยสำหรับกลุ่มนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการคำนึงถึงอย่างละเอียดและครอบคลุม

ที่พกอาศัยเป็นปัจจัยที่มีผลสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลทุกวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อาจมีความจำเป็นในการให้บริการที่พกอาศัยที่เหมาะสมกับความต้องการและสภาพสุขภาพ นอกจากนี้ ที่พกอาศัยยังมีผลต่อการเข้าถึงบริการสาธารณสุขโรคและระบบสังคมทั้งหมด ที่พกอาศัยที่เหมาะสมช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้มากที่สุดและรักษาความเป็นส่วนตัวและความอิสระ การมีที่พกอาศัยที่ใกล้เคียงกับชุมชนช่วยสร้างความเชื่อมต่อและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และการมีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมช่วยเสริมความเข้มแข็งทางสังคมของผู้สูงอายุ (Kendig, H., Browning, C. J., & Thomas, S. A., 2014)

¹ องค์การสหประชาชาติ (United Nations:UN) แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. ระดับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

2. ระดับสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี มากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์

3. ระดับสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-Aged Society) หมายถึงสังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มากกว่า ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ แสดงว่าประเทศนั้นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบในนโยบายการสูงอายุเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยเป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานในวิธีที่สังคมมองและจัดการกับความต้องการที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงนี้มีความสำคัญคือ จะเป็นการวางแผนสำหรับอนาคต การคาดการณ์การเปลี่ยนแปลง และการสร้างทางเลือกที่สามารถปรับได้ตามความต้องการที่เปลี่ยนไป ที่ผ่านมามีการศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงนโยบายผู้สูงอายุเป็นการศึกษาในภาพรวม ส่วนงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุพบมากในสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์เพื่อการออกแบบที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ งานวิจัยเรื่องกระบวนการตัดสินใจนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยในประเทศไทยเรื่องนี้เป็นการขยายขอบเขตองค์ความรู้เกี่ยวกับนโยบายผู้สูงอายุในช่วงเวลาที่แตกต่างไปจากการศึกษาเรื่องที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย: แนวคิด พัฒนาการและมุมมองเชิงนโยบาย (สิรินทรยา พูลเกิดและณภัช สัจจนกุล, 2563) โดยชี้ให้เห็นจุดเปลี่ยนในแต่ละช่วงเวลาและผลที่เกิดขึ้นจากการปรับเปลี่ยนกระบวนการตัดสินใจพร้อมทั้งเหตุผลของการปรับเปลี่ยนดังกล่าว

ดังนั้นการวิจัยเรื่องนี้มุ่งหวังที่จะทำความเข้าใจกระบวนการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับที่พักอาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยการสำรวจปัจจัยภายนอกและภายในที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจ และผลที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจ เพื่อสะท้อนอดีตและชี้ทิศทางการพัฒนาโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทยต่อไป

คำถามการวิจัย

การวิจัยนี้มีคำถามการวิจัยว่า 1. ปัจจัยภายในและภายนอกอะไรบ้างที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัย และ 2. ผลที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทยเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์การวิจัยมีดังนี้ 1. ศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย และ 2. ศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการตัดสินใจผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดกระบวนการตัดสินใจ

ในหนังสือ The Structure of Scientific Revolutions (ค.ศ. 1962) โทมัส เอส. คูห์น (Thomas S. Kuhn) เป็นผู้เริ่มต้นแนวคิดเรื่อง กระบวนการตัดสินใจ (paradigm) โดยนิยาม คำว่า กระบวนการตัดสินใจ (paradigm) ในเชิงวิทยาศาสตร์ไว้ว่า หมายถึง "กรอบแนวคิด (conceptual framework) หรือ โลกทัศน์ (worldview) ที่แตกต่างหลากหลายกันไปขึ้นอยู่กับแต่ละชุมชนทางวิทยาศาสตร์ (scientific community)" คูห์นให้ความหมาย

กระบวนทัศน์ไว้ 2 ประการ คือ 1) กรอบความรู้หรือกรอบวิธีคิด เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่คนในวงการเดียวกันยึดถือร่วมกัน และ 2) ความเชื่อ ค่านิยม วิธีการ หรือท่าทีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งคนในวงการเชื่อหรือยึดถือร่วมกัน คล้ายกับคำว่าโลกทัศน์ (คูห์น, 1962 อ้างใน สุมาลี ไชยสุภรากล, 2015, หน้า 3)

แนวคิดที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

รูปแบบของที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุนั้นมีความสำคัญเพราะผู้สูงอายุมีข้อจำกัดทางด้านร่างกายและความต้องการที่ต่างจากวัยหนุ่มสาวหรือวัยทำงาน ซึ่งทำให้การจัดที่พักอาศัยของผู้สูงอายุจึงไม่ได้คำนึงแต่ความสวยงาม ความหรูหราหรือความสะดวกสบายในการเดินทาง หากแต่ต้องการความสะดวกสบาย ความปลอดภัย และความรื่นรมย์ของจิตใจในการใช้ชีวิตภายในบ้านที่สอดคล้องกับความเสื่อมถอยของร่างกายและความต้องการพักผ่อนหลังจากการใช้ชีวิตกับการทำงาน

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2560, หน้า 7-9) สรุปรูปแบบที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในต่างประเทศตามลักษณะความต้องการพึ่งพิงบุคคลอื่น โดยแบ่งประเภทที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่มีความต้องการพึ่งพิงบุคคลอื่นได้ ดังนี้

“..... 1) ผู้สูงอายุที่ไม่ต้องการการพึ่งพิง ที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุกลุ่มนี้ก็จะใกล้เคียงกับคนในช่วงวัยอื่น ๆ แต่อาจต้องการการออกแบบให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตเพื่อป้องกันอุบัติเหตุต่าง ๆ ดังนั้นรูปแบบที่พักอาศัย ได้แก่ 1.1) บ้านเดิมที่พักอาศัยอยู่ แต่ต้องมีการปรับปรุงให้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น 1.2) ที่อยู่อาศัยในบ้านสงเคราะห์ (Subsidized Housing หรือ Public Housing) เป็นโครงการที่รัฐบาลจัดให้เพื่อเป็นการช่วยเหลือโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย หรืออาจจะมีค่าใช้จ่ายบ้างแต่ไม่มาก 1.3) การอยู่ในบ้านพักตากอากาศ (Resort) ชื่อที่อยู่อาศัยที่มีบรรยากาศเพื่อใช้ในการพักผ่อนควรซื้อบ้านพักตากอากาศในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ หรือบ้านในเมืองที่มีคุณภาพแบบ Resort 1.4) ที่พักแบบห้องชุด (Apartment) หรือคอนโดมิเนียม 1.5) ชุมชนผู้สูงอายุ (Retirement Community) 1.6) การดูแลโดยผู้สูงอายุอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน (Congregate Housing) มีลักษณะเป็นการเช่า มีการบริการอย่างดี ผู้สูงอายุที่เข้าไปอยู่ไม่จำเป็นต้องเจ็บป่วยซึ่งรวมถึงการบริการต่าง ๆ เช่น อาหาร การดูแลสุขภาพพอนามัยและการขนส่ง Apartment จะมีการบริการอาหารให้เพียง 1 มื้อ ส่วน congregate housing จะมีบริการอาหารให้ครบทั้ง 3 มื้อ

2) ผู้สูงอายุกึ่งพึ่งพิง ที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในระดับกึ่งพึ่งพิง จะต้องเริ่มมีการจัดบริการ มีผู้ดูแลเพิ่มพิเศษให้กับผู้สูงอายุในการใช้ชีวิตประจำวัน ได้แก่ 2.1) บ้านเดิมที่พักอาศัยอยู่ โดยปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้เหมาะกับอาการเจ็บป่วย ไม่ต้องย้ายออกจากบ้านเดิม โดยขจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรคกีดขวางออกไปจัด Ramp สำหรับรถเก้าอี้เข็นหรือติดตั้งลิฟต์ จัดให้มีราวจับในห้องน้ำหรือที่อื่น ๆ ที่เหมาะสม การจัดให้มี Remote control หรือการเปลี่ยนเตียงให้เป็นแบบเดียวกับโรงพยาบาล 2.2) Assisted Living ที่อยู่อาศัยที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้สูงอายุ ที่ต้องการช่วยเหลือดูแลเพียงบางเรื่อง ผู้สูงอายุที่รับบริการเข้าอยู่อาศัย จะได้รับการจัดสรรโปรแกรมที่หลากหลาย ในการช่วยดูแลกิจกรรมประจำวันต่างๆ ของผู้สูงอายุ (ADLs = Activity of Daily Life) เช่น อาบน้ำกินข้าว เปลี่ยนเสื้อผ้า 2.3) Respite Care คือ สถานที่จัดการดูแลผู้ป่วยแบบชั่วคราวระยะสั้น เพื่อให้ผู้ดูแลได้ พักจากการดูแลผู้ป่วย ซึ่งผู้ดูแลได้คลายเครียดได้มีโอกาสไปประกอบภารกิจอื่น ๆ หรืออาจใน

กรณีฉุกเฉินที่ผู้ดูแลไม่สามารถดูแลผู้ป่วยได้โดยผู้ป่วยได้รับการดูแลจากสถานที่นี้จากบุคลากรที่มีคุณภาพและอยู่ในสถานที่ที่มีความปลอดภัยในการดูแล มีรูปแบบของการดูแลและทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับศักยภาพของผู้ป่วย อันเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้ดูแลและเพิ่มคุณภาพการดูแลผู้ป่วยในระยะยาว ชุมชนอาจจะมีการจัดบริการ Day Care ซึ่งเป็นการดูแลผู้สูงอายุเฉพาะในเวลากลางวัน คือ ผู้สูงอายุยังคงพักอาศัยอยู่กับครอบครัวของตนเอง ตามปกติ ช่วงเช้าก็จะเดินทางมา (หรือเจ้าหน้าที่ไปรับที่บ้าน) ที่ศูนย์รับดูแลผู้สูงอายุระหว่างที่อยู่ในศูนย์ก็จะได้รับการดูแลในด้านต่าง ๆ เช่น การดูแลทั่วไปการออกกำลังกาย การทำกิจกรรมบันเทิงต่าง ๆ การทำกิจกรรมทางศาสนา ฯลฯ และเมื่อถึงเวลาเย็น ผู้สูงอายุก็จะถูกส่ง (หรือญาติมารับ) กลับไปอยู่บ้านตนเอง

3) ผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพา ผู้สูงอายุในระยะพึ่งพิงต้องการการดูแลอย่างใกล้ชิดจากผู้ดูแลพยาบาลหรือแพทย์เพื่อคอยดูแลการใช้ชีวิตและอาการให้สามารถฟื้นตัวได้ 3.1) บ้านเดิมที่พักอาศัยอยู่ โดยการจ้างผู้ดูแล/พยาบาล (Foster Care) เป็นการดูแลพิเศษโดยพยาบาล โดยที่ผู้สูงอายุยังคงอาศัยอยู่ในบ้านของตนเอง ซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายในการบริการสูง 3.2) Nursing Home เป็นสถานที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีความประะบางมากทางด้านร่างกาย เช่น มีโรคต่าง ๆ ที่รุนแรง หรือชราภาพมาก ๆ จำเป็นจะต้องได้รับการดูแลทางการแพทย์และการดูแลทั่วไปตลอด 24 ชั่วโมง ที่สถานที่เฉพาะเจาะจง ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จะได้รับการดูแลอย่างเต็มรูปแบบทั้งจากแพทย์ พยาบาล ผู้ช่วยพยาบาล นักกายภาพบำบัด และผู้ให้การดูแล (Care Giver) 3.3) Dementia and Alzheimer's Care เป็นสถานที่ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะโรคสมองเสื่อมที่มีปัญหาทางด้านความคิด การรับรู้และความจำ การดูแลนี้จะเป็นการดูแลจำเพาะด้านสำหรับผู้สูงอายุพิเศษกลุ่มนี้โดยแพทย์พยาบาลและบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านนี้โดยตรง

4) ผู้สูงอายุระยะสุดท้าย ในช่วงเวลาสุดท้ายของชีวิต ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักจะเลือกกลับมาเสียชีวิตที่บ้านหรือในบางประเทศก็จะมีสถานที่ ๆ เรียกว่า Hospice Care คือ สถานดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย หรือสถานพยาบาลระยะสุดท้าย สำหรับผู้ป่วยที่คาดว่าจะมีชีวิตอยู่ได้ไม่เกิน 6 เดือน ซึ่งนอกจากดูแลทางกายแล้วต้องดูแลทางจิตใจ สังคมและจิตวิญญาณด้วยเพื่อให้ผู้ป่วยจากไปอย่างสงบ สำหรับประเทศไทยมีโครงการ Hospice ที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ที่ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยมหิดลและกำลังก่อสร้างเพิ่มขึ้นอีกที่ อ. บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นศูนย์พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุแบบครบวงจร”

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

งานวิจัยเรื่องกระบวนการทัศน์ผู้สูงอายุ เช่น งานวิจัยเรื่องการก่อตัวของนโยบายผู้สูงอายุ (กนกวรรณ หมั่นแก้วและพิชญ์ บุษย์บัณฑิต, 2020) เสนอกระบวนการทัศน์นโยบายผู้สูงอายุแบ่งเป็น 3 ช่วง 1. ยุคแห่งการสังเคราะห์ (ก่อนพ.ศ. 2524) 2. ยุคแห่งการสร้างสวัสดิการ (พ.ศ. 2525-2539) และ 3. ยุคแห่งการคุ้มครองสิทธิ (พ.ศ. 2540-2561) แต่ละช่วงมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์จากกระบวนการทัศน์หลักเป็นกระบวนการทัศน์รอง เช่น ช่วงสังเคราะห์เน้นการสร้างบ้านพักคนชรา มองผู้สูงอายุเป็นผู้รับ ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคสวัสดิการ รัฐบาลให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการมากกว่าการสังเคราะห์ โดยได้รับอิทธิพลจากสหประชาชาติว่าด้วยการประชุมสมัชชาโลกเรื่องผู้สูงอายุ พ.ศ. 2525 ทำให้ประเทศไทยซึ่งเป็นสมาชิกต้องทำตามมติ โดยมีการจัดทำแผนระยะ

ยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 มุมมองต่อผู้สูงอายุคือผู้ให้ และเป็นผู้มีความรู้ที่สังคมต้องการดิงศักยภาพออกมา ส่วนยุคแห่งการคุ้มครองสิทธิ เกิดจากปัจจัยภายในประเทศเป็นสำคัญ เช่น การที่ไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทย โดยเรื่องสิทธิของผู้สูงอายุกำหนดในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

งานวิจัยกระบวนการทัศน์ของสังคมที่มีต่อสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุ (คันสนีย์ จันทร์อานุกาภาพ และจ่านงค์ แรกพิณิจ, 2562) โดยพบว่าเดิมผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม เนื่องจาก การเจริญทางเทคโนโลยีด้านสุขภาพ จำนวนผู้สูงอายุมากขึ้นในตลาดแรงงานเกิดการแข่งขันการจ้างงานกับคนรุ่นต่าง ๆ เกิดการผลักดันให้ผู้สูงอายุออกจากตลาดแรงงาน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านวิทยาศาสตร์ที่นำมาใช้ในกระบวนการผลิต ความจำเป็นต้องรับการถ่ายทอดความรู้จากผู้สูงอายุลดน้อยลง การกลายเป็นเมืองเกิดการอพยพย้ายถิ่นคนหนุ่มสาว ผู้สูงอายุอยู่ในชนบท เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว ค่านิยมของสังคมที่ให้ความสำคัญกับครอบครัวและความกตัญญูน้อยลง การศึกษาสมัยใหม่ คนหนุ่มสาวมีความรู้สูงกว่าผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีสวนร่วมในสังคมอย่างจำกัด ต่อมาเมื่อเกิดแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ ปรากฏในรายงานการพัฒนา มนุษย์ ค.ศ. 1994 ของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) เป็นแนวคิดที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางและมีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ เสรีภาพจากกลัวและเสรีภาพจากความต้องการส่งผลให้เกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ต่อผู้สูงอายุ คือแนวคิด “ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ” หรือ Active Ageing และแนวคิดผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ หรือ Successful Ageing มองผู้สูงอายุไม่ใช่ภาระของสังคมอีกต่อไป เหตุผลที่ทำให้กระบวนการทัศน์เปลี่ยนคือ จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ว่างงานลดลง ภาระด้านสังคมสูงขึ้นทำให้สหประชาชาติและรัฐบาลประเทศต่าง ๆ หันมาส่งเสริมผู้สูงอายุให้ร่วมพัฒนาประเทศด้วยกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของนโยบาย เช่น การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์นโยบายความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน (อนงลักษณ์ สมแพง, 2560) เกิดจากอิทธิพลการส่งแนวคิดเรื่องความปลอดภัยของต่างประเทศ เช่น กฎหมายของ Royal Commission on Transport เริ่มให้ผู้ขับขี่รถยนต์ต้องมีใบขับขี่หรืออิทธิพลขององค์การระหว่างประเทศที่กำหนดมาตรฐานการตรวจจับความเร็วหรือในช่วงค.ศ. 2011-2020 สหประชาชาติประชุมและลงมติร่วมกับผู้บริหารของประเทศต่าง ๆ ประกาศปฏิญญาออสโล กำหนดให้อุบัติเหตุทางถนนเป็นวาระที่ทุกประเทศต้องเร่งแก้ไขส่งผลให้ไทยนำสาระสำคัญที่ปรากฏในคำประกาศมา กำหนดเป็นแผนเชิงกลยุทธ์ทศวรรษแห่งความปลอดภัยทางถนน พ.ศ. 2554-2563 ของศูนย์อำนวยการความปลอดภัยทางถนน กรอมนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย

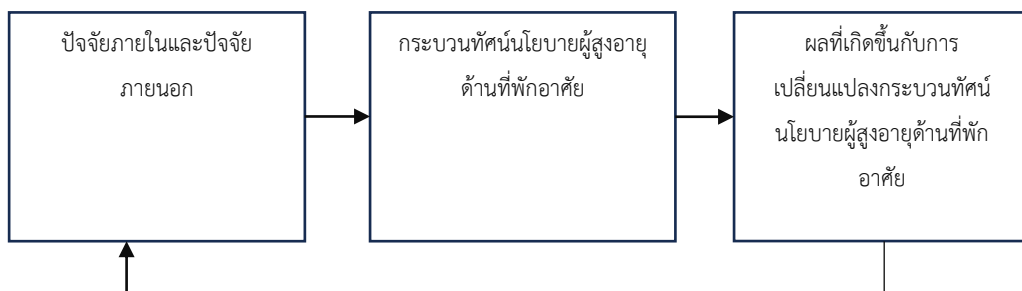
งานวิจัยเกี่ยวกับที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ จากผลงานเรื่องที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย: แนวคิด พัฒนาการและมุมมองเชิงนโยบาย (สิรินทรยา พูลเกิดและณปภัช สัจจนกุล, 2563) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์นโยบาย มาตรการด้านการจัดการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุของไทย โดยพบว่า การจัดการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุโดยภาครัฐเน้นการอยู่ในที่เดิมและสร้างที่อยู่อาศัยเชิงสถาบันเป็นหลักบนพื้นฐานของผู้สูงอายุที่มีสิทธิที่จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล ด้วยอิทธิพลของแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ (Madrid International Plan of Action on Ageing -MIPAA) ส่งผลให้ไทยออกนโยบาย

ยุทธศาสตร์ แผนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่อยู่อาศัย โดยเพิ่มที่อยู่อาศัยแบบอยู่ร่วมกันของคนหลายกลุ่มวัย ขยายที่อยู่อาศัยสำหรับคนมีรายได้น้อย การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่ผู้สูงอายุที่เข้าถึงได้ปลอดภัยในระดับท้องถิ่นทั้งในเมืองและชนบท โดยยังคงให้แนวคิดสูงวัยในที่เดิมเป็นแนวทางหลักเสริมด้วยการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย ลงทุนสร้างสถานบริการโดยสร้างหุ้นส่วนกับภาคเอกชน พัฒนาศักยภาพอาสาสมัครในชุมชน การจัดบริการสถานบริการผู้สูงอายุให้เป็นทางเลือกสุดท้ายเพื่อรองรับผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและไม่สามารถพึ่งตนเองได้ เป็นต้น ผู้เขียนยังฉายภาพให้เห็นพัฒนาการเรื่องที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุเริ่มจากสถานสงเคราะห์คนชรา โดยชี้ให้เห็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล เช่น นโยบายรัฐบาล กฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 จำนวนผู้สูงอายุ ลักษณะครอบครัว กฎกระทรวง ส่วนปัจจัยภายนอกประเทศ เช่น อิทธิพลของการประชุมสมัชชาโลก เรื่องผู้สูงอายุครั้งที่ 1 ส่งผลให้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 1 ให้ความสำคัญกับที่อยู่อาศัย แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ โดยเฉพาะเรื่องหลักการสูงวัยในที่เดิม ส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 มีการปรับเปลี่ยนมุมมองต่อผู้สูงอายุ และมีการนำแนวคิด Universal Design มาใช้ออกแบบสร้างที่อยู่อาศัยในการดูแลผู้สูงอายุ มีการออกกฎกระทรวง ตั้งคณะกรรมการนโยบายที่อยู่อาศัยแห่งชาติ พ.ศ. 2551 นอกจากนั้นยังกล่าวถึงการประชุม Habitat III ณ กรุงกัวเตมา สาธารณรัฐเอกวาดอร์ ส่งผลให้ไทยยอมรับหลักการ “วาระการพัฒนาเมืองใหม่” (New Urban Agenda : NUA) มีประชาชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาโดยคำนึงถึงเพศ อายุ สภาพแวดล้อมในชุมชนและเมืองควรเป็นมิตรต่อคนทุกเพศทุกวัย อิทธิพลของต่างประเทศยังส่งผลให้ใน พ.ศ. 2560 รัฐบาลประกาศแผนแม่บทการพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ 20 ปี จัดทำมาตรฐานหลักสูตรดูแลผู้สูงอายุตามคำสั่งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติที่ 1-2560 เป็นต้น

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์เกิดจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ ปัจจัยภายในประเทศ เช่น นโยบายรัฐบาล กฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ความรุนแรงของปัญหา เช่น จำนวนผู้สูงอายุ ลักษณะครอบครัว ส่วนปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับเรื่องผู้สูงอายุและที่พักอาศัย เช่น อิทธิพลของแนวคิดขององค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ องค์การอนามัยโลก ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกส่งผลทำให้กระบวนทัศน์เปลี่ยนแปลงไป ดังกรอบแนวคิดการวิจัยในภาพที่ 1

สำหรับงานวิจัยกระบวนทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทยเรื่องนี้ แบ่งกระบวนทัศน์ออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ ก่อนปี 2525 ปี 2525-2539 ปี 2540-2554 และ ปี 2555- ปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความละเอียดและสอดคล้องกับเหตุการณ์ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนของแต่ละช่วงเวลา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยกระบวนการตัดสินใจของหน่วยงานด้านที่พกอาศัยของประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสาร ด้วยการวิเคราะห์เชิงอุปนัย (Inductive analysis) มีการจับประเด็นและหมวดหมู่ในข้อมูลของการวิจัยและใช้วิธีการตีความ (Interpretation) เพื่อตีความข้อมูลจากเอกสาร แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องในประเทศและต่างประเทศ เช่น การประชุมสหประชาชาติ การประชุม Habitat ภูมิภาค แผน ระเบียบ ประกาศ นโยบายรัฐบาล มติคณะรัฐมนตรี รายงานวิจัย บทความวิชาการ ทั้งนี้ได้มีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน

เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารมาใช้ในการวิจัย

เกณฑ์การคัดเลือกเอกสารมาใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ความจริง (Authenticity) 2) ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) 3) การเป็นตัวแทน (Representativeness) และ 4) ความหมาย (Meaning) ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับเกณฑ์ต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้ (Scott, 1990)

1. ความจริง (Authenticity) ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารที่เป็นเอกสารที่แท้จริง (Origin) จากผู้เขียนหรือหน่วยงานที่เขียนเอกสาร รวมถึงพิจารณาข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารที่สอดคล้องกับข้อมูลในบริบทอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาที่มีการเขียนเอกสารนั้น
2. ความถูกต้องน่าเชื่อถือ (Credibility) ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารด้วยการพิจารณาว่า เอกสารนั้นไม่มีข้อมูลที่ผิดพลาด บิดเบือนหรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง
3. การเป็นตัวแทน (Representativeness) ในการคัดเลือกเอกสารผู้วิจัยพิจารณาความเป็นตัวแทนของเอกสาร
4. ความหมาย (Meaning) ผู้วิจัยคัดเลือกเอกสารที่มีความชัดเจนโดยตรวจสอบเอกสารในเบื้องต้นด้วยการพิจารณาข้อมูลว่า เอกสารที่นำมานั้นมีข้อมูลที่เป็นนัยสำคัญหรือจะสร้างความหมายให้กับการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล สืบค้นข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารทางราชการ รายงานการประชุม รายงานการวิจัยในประเทศและต่างประเทศ โดยใช้แบบบันทึกข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ (Interpretation) สกัดเนื้อหาสาระ (Content Message) สรุปใจความและเรียบเรียง ข้อค้นพบที่ได้จาก การศึกษากรณีจากข้อสรุปย่อย ๆ ไปสู่ข้อสรุปใหญ่ เพื่อนำไปสู่การเขียนรายงาน การอธิบายหรือบรรยายเชิงวิเคราะห์ (Analytic Descriptive) ในลักษณะของการเล่าเรื่อง (Narrative) เพื่อตอบคำถามและวัตถุประสงค์ของวิจัย

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องกระบวนการที่คนนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย สรุปผลการวิจัยโดยแบ่ง กระบวนการที่คนออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ 1) กระบวนการก่อน พ.ศ. 2525 2) กระบวนการ พ.ศ.2525-2539 3) กระบวนการ พ.ศ.2540-2554 และ 4) กระบวนการ พ.ศ.2555-ปัจจุบัน ดังนี้

1) กระบวนการก่อน พ.ศ. 2525: ยุคกำเนิดสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ

ปัจจัยภายนอกเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้รัฐบาลกำหนดนโยบายที่อยู่อาศัยโดยเน้นการสร้าง สถานสงเคราะห์ให้ผู้สูงอายุที่ยากไร้เป็นหลัก ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่ อิทธิพลของสหประชาชาติ โดยสมัชชาใหญ่ แห่งสหประชาชาติซึ่งประกอบด้วยสมาชิกประเทศต่างๆ ได้ลงมติรับรองและประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาคมโลกเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 ณ กรุงปารีส ฝรั่งเศส อิทธิพลของการประชุมที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยโดยตรงที่ชื่อว่า Habitat 1 ณ เมือง แวนคูเวอร์ แคนาดา ในพ.ศ. 2519 ระบุให้ประเทศต่าง ๆ ตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเพราะเมืองเติบโตเร็ว ตามด้วยการประชุมระดับภูมิภาคที่กรุงมนิลา ฟิลิปปินส์ เพื่อเตรียม วางแผนร่างแผนปฏิบัติการผู้สูงอายุแห่งเอเชียแปซิฟิกในเดือนตุลาคม 2524 ซึ่งมีการถกเถียงเรื่องสิทธิของ ผู้สูงอายุ

เมื่อพิจารณาปัจจัยภายในประเทศ เช่น สถานการณ์ด้านการเมือง พบว่า เป็นช่วงที่บาง รัฐบาลครองอำนาจเป็นช่วงเวลานาน เช่น จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพล ป. พิบูลสงคราม บางช่วงมีการ สับเปลี่ยนรัฐบาลโดยวิธีการยึดอำนาจทำให้บางรัฐบาลอยู่ในอำนาจในเวลาอันสั้น เช่น นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายธานินทร์ กรัยวิเชียร พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ประกอบกับช่วงนี้เป็นช่วง สงครามเย็นซึ่งเกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ประเทศเพื่อนบ้านไทยต่างเป็นคอมมิวนิสต์ นโยบาย ของรัฐบาลจึงต้องให้ความสำคัญกับการรักษาความมั่นคงภายในและสนับสนุนให้ประชาชนมีลูกมาก ๆ เนื่องจาก ประชาชนล้มตายจากภาวะสงคราม

ผลที่เกิดขึ้นกับนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของไทย คือ การจัดให้มีสถานสงเคราะห์ ผู้สูงอายุโดยให้กรมประชาสงเคราะห์ดูแล เช่น บ้านบางแค บ้านธรรมปกรณ์ วัดม่วง นครราชสีมา บ้านธรรม ปกรณ์ เชียงใหม่ และการจัดตั้งศูนย์บริการผู้สูงอายุบ้านบางแค ทั้งนี้ความเคลื่อนไหวเรื่องผู้สูงอายุในระดับโลก

และภูมิภาคยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยมีนโยบายสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุได้ เนื่องจากปัญหาจำนวนผู้สูงอายุยังมีจำนวนไม่มาก รัฐบาลจำเป็นต้องใช้เงินไปกับการป้องกันประเทศจึงมีนโยบายสังคมสงเคราะห์โดยสร้างสถานสงเคราะห์เพื่อดูแลผู้สูงอายุที่ยากจน

2) กระบวนทัศน์ พ.ศ.2525-2539: ยุคสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุแบ่งบาน

ปัจจัยภายนอกสำคัญที่ส่งผลต่อนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัย ได้แก่ การประชุมสมัชชาโลก ครั้งที่ 1 ขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุที่กรุงเวียนนา เมื่อพ.ศ. 2525 เป็นแรงผลักดันสำคัญทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยตอบสนองต่อมติของสหประชาชาติ โดยมีการจัดทำแผนปฏิบัติการนานาชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติในเรื่องผู้สูงอายุ ประกอบกับ พ.ศ. 2534 สหประชาชาติได้จัดทำร่างหลักการของสหประชาชาติสำหรับผู้สูงอายุ (UN Principles for Older Persons) เสนอแนวทางในการพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วมในสังคม การได้รับการดูแล การบรรลุความพึงพอใจของตนเองและการอยู่อย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรี แนวทางทั้งสองส่วนนี้ได้กลายเป็นแนวปฏิบัติให้ทุกประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย สาเหตุที่สหประชาชาติให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุเนื่องจากจำนวนผู้สูงอายุที่กำลังเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้น สหประชาชาติยังได้ออกคำประกาศว่าด้วยผู้สูงอายุ (Proclamation on Aging) ให้ประเทศต่าง ๆ เห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการมีนโยบายผู้สูงอายุ จนในที่สุดเป็นที่มาของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2525-2544 ของไทยในสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในช่วงนี้ยังพบว่าสหประชาชาติมีการจัดประชุม Habitat 2 ณ กรุงอิสตันบูล ตุรกี พ.ศ. 2519 ซึ่งมีสาระสำคัญระบุให้ประเทศต่าง ๆ ส่งเสริมและปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยให้อยู่ที่เดิมได้เริ่มปรากฏขึ้น

ปัจจัยภายในของไทย พบว่า รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ตอบสนองแนวทางของสหประชาชาติ โดยมีนโยบายสงเคราะห์คนชราที่ยากไร้เช่นเดียวกับนโยบายผู้สูงอายุในช่วงก่อนหน้า ส่วนรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ได้ออกนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ. 2535-2554) เน้นการสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ผลที่เกิดขึ้นกับนโยบายผู้สูงอายุในช่วงนี้ คือ การสร้างสถานสงเคราะห์และศูนย์บริการผู้สูงอายุกระจายทั่วประเทศ เช่น วิทยทองนิเวศน์ บ้านภูเก็ต บ้านบางแค 2 บ้านศรีตรัง ศูนย์บริการผู้สูงอายุวัยทองขอนแก่น เชียงใหม่ บ้านธรรมปกรณและบางละมุง ตลอดจนการจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุที่ยากไร้โดยขณะนั้นอยู่ภายใต้โครงการที่ชื่อว่า โครงการกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุและครอบครัวในชุมชน

3) กระบวนทัศน์ พ.ศ.2540-2554: ยุคก่อเกิดการสร้างสภาพแวดล้อมเกื้อหนุนหลักสูงวัยในทีเดียว

จุดเปลี่ยนสำคัญในช่วงนี้คือปัจจัยภายนอก โดยสหประชาชาติจัดประชุมสมัชชาโลกครั้งที่ 2 ที่กรุงมาดริด สเปน พ.ศ. 2545 หนึ่งในประเด็นสำคัญในการประชุมครั้งนี้ คือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมหลักสูงวัยในทีเดียว นอกจากนั้นสหประชาชาติยังประกาศปี พ.ศ. 2542 เป็นปีผู้สูงอายุสากล

ปัจจัยภายใน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีสาระสำคัญเน้นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนและระบุให้

รัฐมีหน้าที่จัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ ในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย ผลพวงจากนโยบายการลดอัตราการเกิดของประชากรในช่วงก่อนหน้านี้นำไปสู่อัตราการเกิดลดลง ในขณะที่ผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้นเนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์

ผลที่เกิดขึ้น คือ ประเทศไทยมีการจัดทำปฏิญญาผู้สูงอายุไทยเนื่องในปีผู้สูงอายุสากล พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นพันธกรณีในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุ มีการจัดทำพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มีการจัดตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายผู้สูงอายุเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2548 และมีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) สำหรับเรื่องที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุนั้นได้มีการถ่ายโอนสถานสงเคราะห์คนชรา (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ (ศพส.) เมื่อ 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2548 ได้ปรับบทบาทจากหน่วยงานปฏิบัติการดูแลผู้สูงอายุมาเป็นงานส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ) 13 แห่งและศูนย์บริการทางผู้สูงอายุ 1 แห่ง ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2547 นอกจากนี้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ออกกฎกระทรวงกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชรา พ.ศ. 2548 มีนโยบายปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัยและโครงการปรับสภาพแวดล้อมโดยการเคหะแห่งชาติ มีการจัดสร้างโครงการบ้านสบายเพื่อตายายซึ่งเริ่ม พ.ศ. 2553 เพื่อดำเนินการปรับปรุงซ่อมแซมและสร้างบ้านใหม่ให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและยากไร้กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการและตามคุณลักษณะเฉพาะของผู้อยู่อาศัย ทำให้สามารถอยู่อาศัยได้อย่างเป็นปกติสุขในชุมชนเดิมอย่างยั่งยืน

4) กระบวนทัศน์ พ.ศ.2555-ปัจจุบัน: ยุทธศาสตร์พัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุทุกกลุ่มตามหลักสูงวัยในที่เดิม

ปัจจัยภายนอกยังคงเป็นตัวกระตุ้นให้ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยมีทิศทางของนโยบายผู้สูงอายุสอดคล้องกับหลักสากล โดยการประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติ เรื่อง SDGs เรื่องนครและชุมชนยั่งยืน รวมทั้งการประชุม Habitat 3 ณ กรุงกัวเตมาลา ในพ.ศ. 2559 มุ่งเน้นสุขภาวะที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ และการประชุมสมัชชาโครงการตั้งถิ่นฐานมนุษย์แห่งสหประชาชาติ (UN-Habitat Assembly-UNHA) สมัยที่ 2 ณ สำนักงานใหญ่ UN-Habitat กรุงไนโรบี สาธารณรัฐเคนยา ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองที่อยู่อาศัยโดยคำนึงถึงสิทธิของคนทุกกลุ่มโดยเฉพาะสตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประกอบกับปัจจัยภายในเรื่องจำนวนผู้สูงอายุของไทยที่เพิ่มมากขึ้นและประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่พ.ศ. 2548 โดยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์ (Aged Society) ในพ.ศ. 2565 ช่วงนี้รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่พ.ศ. 2557 จนถึงพ.ศ. 2566 ประกาศแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่อยู่อาศัยระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) กำหนดวิสัยทัศน์ว่า Housing For All และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

ผลที่เกิดขึ้นคือ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้จัดทำคู่มือมาตรฐานบ้านพักผู้สูงอายุเพื่อเป็นแนวทางสำหรับสถานประกอบการ ภาคเอกชนหรือหน่วยงานราชการที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดสร้างบ้านพักผู้สูงอายุที่ได้มาตรฐานและปลอดภัยต่อสวัสดิภาพของผู้สูงอายุ รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 สร้างที่อยู่อาศัยเชิงสถาบันให้ผู้สูงอายุ (Senior Complex) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีที่พักอาศัยที่ปลอดภัย มีอุปกรณ์ใช้สอยที่เหมาะสมและอยู่ในความดูแลของแพทย์และพยาบาลโดยอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในพื้นที่ราชพัสดุจำนวน 4 แห่ง ในจังหวัด ชลบุรี นครนายก เชียงราย และเชียงใหม่ และการดูแลของการเคหะแห่งชาติ ธนาคารอาคารสงเคราะห์และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) มติคณะรัฐมนตรียังระบุให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจ ได้แก่ ธนาคารออมสินและธนาคารสงเคราะห์ สนับสนุนสินเชื่อเงื่อนไขผ่อนปรนให้แก่ผู้ประกอบการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่ต้องการพัฒนาโครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Pre-finance) และมอบหมายให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจนำร่องเพื่อดำเนินการมาตรการสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage) เพื่อให้ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป สามารถนำที่อยู่อาศัยที่มีกรรมสิทธิ์และปลอดภาระหนี้มาเปลี่ยนเป็นรายได้ในการดำรงชีพเป็นรายเดือน กรมกิจการผู้สูงอายุออกระเบียบกรมกิจการผู้สูงอายุว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุและการเสริมสร้างชุมชนที่เป็นมิตรสำหรับผู้สูงอายุ พ.ศ. 2562 สำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนหรือรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐหรือได้รับแต่ไม่เพียงพอ ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง ไม่เหมาะสมหรือไม่ปลอดภัยกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ รวมทั้งการเคหะแห่งชาติจัดให้มีโครงการบ้านเคหะกตัญญูสำหรับผู้สูงอายุที่รายได้ปานกลาง เริ่มดำเนินการใน พ.ศ. 2561 ประกอบด้วย โครงการบ้านเคหะกตัญญู คลองหลวง 1 จ.ปทุมธานี และ โครงการบ้านเคหะกตัญญู คลองหลวง 2 จ.ปทุมธานี

จากกระบวนทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย สามารถสรุปเป็นภาพที่ 2 ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 กระบวนทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทยเกิดจากอิทธิพลขององค์การระหว่างประเทศ กล่าวคือ สหประชาชาติทำหน้าที่ส่งมอบนโยบายผู้สูงอายุไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย ประเทศไทยในฐานะสมาชิกจึงต้องปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตามในการปฏิบัติตามนั้นประเทศไทยยังไม่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในช่วงที่ 1 และ 2 การทำตามนโยบายของสหประชาชาติยังอยู่ในขอบเขตที่จำกัดประกอบกับรัฐบาลให้ความสำคัญกับปัญหาความมั่นคงและครอบครัวยังทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเข้มแข็ง ทำให้นโยบายผู้สูงอายุเน้นเฉพาะการสร้างสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุเฉพาะกลุ่มที่ยากไร้ช่วยตนเองไม่ได้เท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการก่อตัวของนโยบายผู้สูงอายุ (กนกวรรณ หมิ่นแก้วและพิชญ์ บุษยบัณฑิต, 2020) เสนอกระบวนการทัศน์นโยบายผู้สูงอายุระบುವ่าก่อนพ.ศ. 2524 เป็นยุคแห่งการสงเคราะห์เน้นการสร้างบ้านพักผู้สูงอายุโดยมองผู้สูงอายุเป็นผู้รับ

สำหรับกระบวนการทัศน์ในช่วงที่ 3 อิทธิพลของสหประชาชาติยังคงเป็นปัจจัยหลักที่เข้ามาผลักดันให้ประเทศไทยมีนโยบายผู้สูงอายุเปลี่ยนจากการสงเคราะห์มาสู่นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยบนหลักการสูงวัยในที่เดิม โดยขยายขอบข่ายของนโยบายครอบคลุมผู้สูงอายุทุกกลุ่มมากขึ้นตามแนวคิดไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุที่ยากไร้ภายใต้การดำเนินการของการเคหะแห่งชาติ ผู้สูงอายุที่มีรายได้ปานกลางจากโครงการบ้านเคหะกตัญญูและผู้สูงอายุที่มีรายได้สูงจากโครงการ Senior Complex และมาตรการให้สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้ประกอบการและผู้สูงอายุซึ่งเกิดขึ้นในกระบวนการทัศน์ช่วงที่ 4 นโยบายและมาตรการต่าง ๆ ที่รัฐบาลออกมาแล้วแต่เป็นการตอบสนองต่อนโยบายขององค์การระหว่างประเทศระหว่างประเทศ เช่น การประชุม Habitat 3 ณ กรุงเกโต เอกวาดอร์ ในพ.ศ. 2559 มุ่งเน้นสุขภาวะที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุซึ่งประเทศไทยเข้าร่วมประชุมด้วย ต่างจากผลการศึกษาของกนกวรรณ หมิ่นแก้วและพิชญ์ บุษยบัณฑิต (2020) ที่กล่าวว่า ยุคแห่งการคุ้มครองสิทธิเกิดจากปัจจัยภายในประเทศเป็นสำคัญ เช่น การที่ไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กำหนดสิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทย โดยเรื่องสิทธิของผู้สูงอายุกำหนดในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 แต่สอดคล้องกับงานเรื่องที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย : แนวคิด พัฒนาการและมุมมองเชิงนโยบาย (สิรินทรยา พูลเกิดและณปภัช สัจจนกุล, 2563) ที่พบว่าปัจจัยภายนอก กล่าวคือ อิทธิพลของการประชุมสมัชชาโลกเรื่องผู้สูงอายุครั้งที่ 1 ส่งผลให้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 1 ให้ความสำคัญกับที่อยู่อาศัย แผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ โดยเฉพาะเรื่องหลักการสูงวัยในที่เดิมส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์นโยบายความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน (อนงลักษณ์ สมแพง, 2560) ที่พบว่า การเปลี่ยนกระบวนการทัศน์เกิดจากอิทธิพลการส่งแนวคิดเรื่องความปลอดภัยของต่างประเทศ เช่น กฎหมายของ Royal Commission on Transport เริ่มให้ผู้ขับขี่รถยนต์ต้องมีใบขับขี่ หรืออิทธิพลขององค์การระหว่างประเทศที่กำหนดมาตรฐานการตรวจจับความเร็ว

2. นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยเกิดจากปัจจัยภายในหนุนเสริมช่วยให้อัตราเร่งของนโยบายที่ผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยขยายตัวอย่างสูงในช่วงในช่วงที่ 4 นี้ยังเกิดขึ้นเนื่องจากการที่ไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์และความต่อเนื่องจากรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาที่อยู่ในอำนาจเป็นระยะเวลาอันนานทำให้เกิดความต่อเนื่องของนโยบาย ทำให้มีโครงการ มาตรการต่าง ๆ เกิดขึ้นจำนวนมากและครอบคลุมผู้สูงอายุทุกกลุ่มมากขึ้น ผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นผู้มีศักยภาพ สอดคล้องกับงานของคันทันนี จันทรอานูภาพ และจ่านงค์ แรกพินิจ (2562) ที่พบว่ารายงานการพัฒนาคนุษย์ ค.ศ. 1994 ของสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ปรากฏแนวคิดความมั่นคงของมนุษย์ โดยแนวคิดนี้ส่งผลให้เกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ต่อผู้สูงอายุ คือ แนวคิดผู้สูงอายุที่มีศักยภาพและแนวคิดผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ มองผู้สูงอายุไม่ใช่ภาระของสังคมอีกต่อไป เหตุผลที่ทำให้กระบวนการทัศน์เปลี่ยน คือ จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น วัยแรงงานลดลง ภาระด้านสังคมสูงขึ้น ทั้งนี้หน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุเป็นหน้าที่ของหลายฝ่ายทั้งครอบครัว ชุมชน ส่วนราชการ รัฐบาลและเอกชนภายใต้หลักสูงวัยในวัยที่เต็มให้มากที่สุด แตกต่างจากกระบวนการทัศน์ในช่วงที่ 1 และ 2 ที่เน้นการสร้างสถานสงเคราะห์และศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุที่ให้บริการเฉพาะผู้สูงอายุที่ยากจน เนื่องจากจำนวนผู้สูงอายุของไทยยังไม่มาก รัฐบาลมีงบประมาณจำกัดโดยมุ่งเน้นงบประมาณด้านการทหารเพื่อป้องกันประเทศ ทำให้การดูแลผู้สูงอายุเป็นหน้าที่ของครอบครัวเป็นหลัก ผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นผู้รับพึ่งพาตนเองไม่ได้ หรือผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นภาระของสังคม (คันทันนี จันทรอานูภาพ และจ่านงค์ แรกพินิจ, 2562) สอดคล้องกับงานเรื่องที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย: แนวคิด พัฒนาการและมุมมองเชิงนโยบาย (สิรินทรยา พูลเกิดและณภวิช สัจจกุล, 2563) ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์เกิดจากปัจจัยภายในประเทศ เช่น นโยบายรัฐบาลกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ความรุนแรงของปัญหา เช่น จำนวนผู้สูงอายุ ลักษณะครอบครัว

3. กระบวนการทัศน์นโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยของประเทศไทยเกิดขึ้นจากสภาพการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน กระบวนการทัศน์ในช่วงที่ 1 และ 2 เกิดท่ามกลางระบบการปกครองแบบอำมาตยาธิปไตย คือ ข้าราชการเป็นใหญ่ การเมืองมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งจากการรัฐประหาร นโยบายของรัฐบาลจึงขาดความต่อเนื่อง บทบาทนำในนโยบายผู้สูงอายุด้านที่พักอาศัยจึงเป็นหน้าที่ของส่วนราชการ เนื่องจากรับรู้ปัญหาสามารถขับเคลื่อนนโยบายได้แม้ว่ารัฐบาลจะเปลี่ยนไป แต่อาจทำให้ขาดนวัตกรรมทางนโยบาย ดังจะเห็นได้จากกระบวนการทัศน์ในช่วงนี้ที่มีเพียงการสร้างสถานสงเคราะห์และศูนย์บริการทางสังคมโดยส่วนราชการทำหน้าที่ดำเนินการ เมื่อเวลาเปลี่ยนไปกระบวนการทัศน์ที่ 3 เกิดกระแสเรื่องสูงวัยในวัยที่เต็มประกอบกับเมื่อประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กระบวนการทัศน์ช่วงนี้จึงเกิดขึ้นท่ามกลางความเป็นประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ราชการส่วนกลางหันไปทำหน้าที่ผู้อำนวยการสวัสดิการโดยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่และการบริการสาธารณะแนวใหม่ เมื่อเข้าสู่กระบวนการทัศน์ที่ 4 ส่วนราชการกลับมามีบทบาทมากขึ้นอีกครั้งในสมัยรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา แต่ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้รัฐบาลต้องมีนโยบายและมาตรการใหม่ ๆ ให้ผู้สูงอายุสอดคล้องตามหลักสากลเพื่อสร้างการยอมรับในการดำรงตำแหน่ง ปัจจุบันนโยบาย

ผู้สูงอายุในรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้และคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. จากข้อค้นพบประเด็นอิทธิพลขององค์การระหว่างประเทศส่งมอบนโยบายผู้สูงอายุมายังประเทศไทย เช่น แนวคิดสูงวัยในวัยที่เต็ม การนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นหลักในการจัดบริการสาธารณสุขให้กับผู้สูงอายุในประเทศไทย ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการนำหลักสูงวัยในวัยที่เต็มมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับความต้องการ ตามลักษณะของที่อยู่เพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่ในวัยที่เต็มได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

2. จากข้อค้นพบประเด็นเรื่องการนำหลักสูงวัยในวัยที่เต็มมาใช้ในการจัดที่พักอาศัยให้กับผู้สูงอายุ สำหรับผู้สูงอายุทุกกลุ่มแล้ว รัฐบาลในระดับชาติและท้องถิ่นควรมีนโยบายคู่ขนาน เช่น การจัดโครงการส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การจัดโครงการสานสัมพันธ์ระหว่างวัย การเพิ่มขีดความสามารถของอาสาสมัครในการดูแลผู้สูงอายุ การส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชมรมผู้สูงอายุ และศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เพื่อเป็นกลไกในการรักษาให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวและชุมชนให้นานที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร ในโอกาสต่อไปควรเพิ่มวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สทนหากกลุ่มเพื่อนำผลที่ได้มายืนยันและยังเป็นการขยายขอบเขตความรู้ในแง่มุมอื่นเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกรวรรณ หมิ่นแก้วและพิชญ์ บุษยบัณฑูร. (2020). “การก่อตัวของนโยบายสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย: ศึกษากรณี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12”. วารสารวิชาการไทยวิจัยและการจัดการ 1(3): 88-106.
- ศันสนีย์ จันทร์อ่านุภาพ และจ่านงค์ แรกพิณิจ. (2562). “กระบวนทัศน์ของสังคมที่มีต่อสถานภาพและบทบาทของผู้สูงอายุ”. วารสารปริชาต 32 (2) (กรกฎาคม-ธันวาคม): 1-13.
- ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2560). โครงการการศึกษารูปแบบการให้บริการ การบริหารและการจัดการที่พักสำหรับผู้สูงอายุ. รายงานวิจัย กรมกิจการผู้สูงอายุ.
- สิรินทร์ยา พูลเกิดและณภัช สัจจนกุล. (2563). ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในสังคมไทย: แนวคิดพัฒนาการและมุมมองเชิงนโยบาย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สุมาลี ไชยศุภรากุล. (2015). “กระบวนทัศน์ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์”. จันทรเกษมสาร 21(40): 1-8.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ :

บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.

อนงลักษณ์ สมแพง. (2017). “การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์กับนโยบายความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน”. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม* 5(1): 117-124.

ภาษาอังกฤษ

Kendig, H., Browning, C. J., & Thomas, S. A. (2014). “Directions for Research and Policy on Housing an Aging Population”. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences* 69(2): 175–187. doi:10.1093/geronb/gbt070

Scott, J. (1990). *A Matter of Record: Documentary Sources in Social Research*. Polity Press: Cambridge

Translated References

Anonglak Samphaeng. (2017). “Changing Perceptions with Safety Policy in Road Use”. *The Journal of Social Communication Innovation* 5(1): 117-124. (in Thai)

Chulalongkorn University Academic Service Center. (2017). *Study Project on Service Delivery Models, Management, and Accommodation for the Elderly*. Research Report, Department of the Elderly Affairs. (in Thai)

Kannika Mankaeo and Pichay Busayabunto. (2020). “Emergence of Elderly Social Policy in Thailand: A Case Study of the 12th National Economic and Social Development Plan”. *Thai Research and Management Journal* 1(3): 88-106. (in Thai)

National Statistical Office. (2017). *Report on the Survey of the Elderly Population in Thailand, 2014*. Bangkok: Tex and Journal Publication Company Limited. (in Thai)

Sansanee Jantarapan, Jamnong Rakpinij. (2019). “Perspectives on Society Towards the Status and Roles of the Elderly”. *Parichart Journal* 32(2) (July-December): 1-13. (in Thai)

Sirinya Pulked and Nappapat Sajjanakul. (2020). *Suitable Residences for the Elderly in Thai Society: Concepts, Development, and Policy Perspectives*. Bangkok: Octoberprint Publishing. (in Thai)

Sumalee Chaisuparakul. (2015). “Paradigms in Social Science Research”. *Journal of Chandrakasemsarn* 21(40): 1-8. (in Thai)